

DR JAN – WOJCIECH MICHALSKI

... *JEDYNIE*
PRAWDZIWY CZŁOWIEK
ZAUWAŻY POTRZEBY
INNEGO CZŁOWIEKA
JEDYNIE CZŁOWIEK
WIELKIEGO SERCA
WYCIĄGNIJE DŁOŃ
POMOCNA DŁOŃ...

KURATELA SPOŁECZNA W POLSCE

Słownie, obrazowo lub w jakiegokolwiek symboliczne przedstawienie ludzkiego zachowania - instytucje, osobowości mogące służyć za przykład i przedmiot odniesienia ocen i skonstruowaniu dla praktycznych celów społecznych.

Schemat ów ujmowany w najprostszej postaci składa się z elementów, których różne cechy wpływają na procesy kształtowania i zachowania się ludzi. Do tych elementów zalicza się ;

- nadawcę - przekaz - kanał - odbiorcę.

Model kurateli sądowej obejmuje osoby dorosłe pojmując zatem jako przekaz, wyróżniając jednocześnie jego aspekty treściowe, podmiotowe i przedmiotowe. Model systemu kurateli sądowej traktowany jest jako system instytucjonalny, czyli jako instytucja, a więc to pewna całość, w której skład wchodzi również system społeczny i zasoby materialne niezbędne do jego funkcjonowania.

Podkreślić należy, iż chodzi tu o system społeczny sformalizowany w sensie prawnym, a więc układ ról społecznych pełnionych przez ludzi, którzy wykonują pewne czynności zgodnie z określonym zbiorem przepisów. Jednocześnie mamy na myśli czynności odpowiednio zinstytucjonalizowane, przy których wykonywaniu korzysta się z zasobów materialnych niezbędnych do realizacji zadań wyznaczonych przez przepisy prawne i oparte na nich doraźne zlecenia i zarządzenia. Chodzi tu o strukturę umożliwiającą takie stosunki między ludźmi, dzięki którym mogą oni w sposób odpowiednio zinstrumetalizowany, czyli za pomocą odpowiedniej aparatury, realizować określone zadania.

Chcąc ocenić system kurateli sądowej, należy przyjąć odpowiednie kryterium oceny jego funkcji. Takim kryterium są określone zasady wychowania resocjalizującego. Oceniamy zatem system kurateli sądowej tym bardziej dodatnio, im bardziej jego funkcjonowanie przyczynia się do wychowywania resocjalizującego respektującego określone zasady.

Mówiąc o wychowywaniu resocjalizującym, mamy na myśli wychowywanie, którego efektem jest resocjalizacja osób poddanych wychowywaniu.

Resocjalizację natomiast traktujemy jako swoisty proces socjalizacji, w toku którego człowiek zostaje przysposobiony do pełnienia ról społecznych. Chodzi tu o socjalizację ujmowaną w skali całego społeczeństwa, decydującą o pozycji człowieka w danym społeczeństwie.

A więc w tym układzie

***RESOCJALIZACJA TO SOCJALIZACJA REEDUKACYJNA,
TO UCZENIE SIĘ, TO WSZECHSTRONNY ROZWÓJ
OSOBOWOŚCI CZŁOWIEKA PODDANEGO PROCESOWI
RESOCJALIZACJI.***

W systemie sądowym o działaniach resocjalizujących, a więc o oddziaływaniu wychowawczym na podopiecznego, który ma zmienić swe postępowanie i wypełniać obowiązki jakie nałożył na niego SĄD zajmuje się **KURATOR** z łacińskiego *opiekun*.

Wskazując na KURATORA SĄDOWEGO wskazujemy na jego dwie odmiany;

- *KURATORA ZAWODOWEGO* - art.2. 1, ust. 1 Ustawy,
- *KURATORA SPOŁECZNEGO* - art. 2. 1, ust. 2 Ustawy

z dnia 27 lipca 2001 roku - „O KURATORACH SĄDOWYCH” (Dz. U z 2001 r. Nr. 98, poz. 1071).

Pozwolę się zająć kuratelą społeczną, a więc nie sposób pominąć twórcy kurateli sądowej na świecie

*JOHANA AUGUSTUSA - szewca z BOSTONU, stan MASSACHUSETTS, który to w 1841 roku z litości dla człowieka skazanego na karę więzienia, poręczył za niego i zobowiązał się do opieki nad nim, aż do czasu, gdy podopieczny zostanie uczciwym człowiekiem.
To ten prosty wrażliwy człowiek odkrył jak twierdzą fachowcy sedno kurateli sądowej.*

Realizując ten wątek w ujęciu historycznym w odniesieniu do **POLSKI** pozwolę sobie odwołać się do systemowej normalizacji prawnej załączków i budowy określonego kształtu kurateli społecznej:

- 20 lipca 1919 roku - po odzyskaniu niepodległości w dniu 11 listopada 1918 roku, powołano w POLSCE pierwsze sądy - choć od 1915 roku w okresie zaborów istniał tzw. GŁÓWNY SĄD OBYWATELSKI - a sędziom dla nieletnich zalecano powoływanie specjalnych opiekunów sądowych rekrutujących się z osób cieszących się powszechnie szacunkiem i autorytetem w społeczeństwie, tak by wspierać sędziego w zakresie sprawowania opieki nad nieletnimi,
- 13 kwietnia 1927 roku ukazało się Rozporządzenie, które regulowało kwestie wynagradzania opiekuna sądowego - czytaj dalej kuratora - w tym i społecznego, opłacanego ze Skarbu Państwa, gdyż powołano do życia tzw.

OPIEKUNÓW SPOŁECZNYCH

Z założenia Ministerstwa Sprawiedliwości opiekunowie Ci mieli pełnić funkcje społeczne jako organ wspierający i wspomagający kuratorów a pracować mieli przy SĄDACH POWIATOWYCH, w których nie było powołanych WYDZIAŁÓW DLA NIELETNICH, a sprawy karne nieletnich rozpatrywane były przez WYDZIAŁY KARNE,

- dopiero 13 lutego 1959 roku kiedy weszło w życie ROZPORZĄDZENIE o kuratorach dla nieletnich wyraźnie określono, że przy każdym SĄDZIE DLA NIELETNICH mają być powołani kuratorzy społeczni a także zawodowi.

Dzięki temu starano się stworzyć

MODEL KURATELI SPOŁECZNO - ZAWODOWEJ

który był ściśle związany z;

- 1973 roku ukazało się ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI powołujące do życia instytucję **kuratora dla nieletnich i małoletnich** określając szczegółowo zakres działania,
- 1 stycznia 1978 roku na terenie całego kraju we wszystkich SĄDACH REJONOWYCH wyodrębniono wyspecjalizowane jednostki organizacyjne, zwane SĄDAMI RODZINNYMI I NIELETNICH. Przystąpiono również do pracy nad USTAWĄ dotyczącą „demoralizacji i przestępczości popełnianej przez nieletnich”, która to weszła w życie z dniem 26 października 1982 roku,
- ROZPORZĄDZENIEM MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI z 24 listopada 1986 roku „**SPRAWIE KURATORÓW SĄDOWYCH** „ wyodrębniono dwa piony kurateli sądowej;
  - **dla dorosłych,**
  - **rodzinych**co spowodowało zmiany w nazewnictwie - z kurateli dla nieletnich na kuratelę rodzinną,

- ostatecznie USTAWA z dnia 27 lipca 2001 roku „**O KURATORACH SĄDOWYCH**„ w sposób szczegółowy określiła formę i zakres działania kurateli sądowej, która obowiązuje do dziś - lecz pozostaje w sferze poprawek i modernizacji.

Nie zapominajmy również o ROZPORZĄDZENIU MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI z dnia 12 czerwca 2003 roku

**„SPRAWIE SZCZEGÓŁOWEGO SPOSOBU
WYKONYWANIA UPRAWNIENI I OBOWIĄZKÓW KURATORÓW SĄDOWYCH„**

Na podstawie tejże USTAWY - Rozdział VII określono całokształt związany z powoływaniem i rolą jaką ma do spełnienia *kurator społeczny* w wyznaczonym procesie resocjalizacji.

W wąskim kontekście ustawowym, czyli „stricte” legislacyjnym, wymiar sprawiedliwości zyskał optymalną płaszczyznę funkcjonowania w sądach powszechnych profesjonalnej kadry kuratorskiej, wykonującej orzeczenia sądowe w sposób systematyzowany.

Natomiast w kontekście socjologicznym, trzeba podkreślić, że kurator (zawodowy jak i społeczny) odgrywają bardzo ważną rolę w całym systemie zapobiegania przestępczości. Z jego pracą wiążą się problemy różnego rodzaju, a w szczególności filozoficzne, prawne, organizacyjne i metodyczne.

Filozofia pracy Kuratora w szczególności opiera się na zasadach humanitarnych i egalitarnych. Podstawą dla niej jest szacunek dla - konkretnej osoby - oddanego pod dozór/nadzór człowieka i jego dobra.

Zasady te wynikają z ogólnych i podstawowych norm moralnych, nakazujących poszanowanie drugiego człowieka ze względu na godność jego osoby, postulujących wzajemną powszechną życzliwość i służenie pomocą. Nie mniej zaznaczyć trzeba, że wyznawanie i stosowanie tych podstawowych zasad natrafia w praktyce na przeszkody, do których zaliczyć należy;

- osoby obwiniające się za spotkane je nieszczęścia,
- osoby zagrażające życiu i zdrowiu innym osobom, czy też wyrządzające im krzywdę,
- osoby naruszające i nie akceptujące podstawowych zasad współżycia społecznego,
- osoby o różnych dysfunkcjach psychospołecznych,
- osoby odrzucane przez ogół społeczeństwa (gwałciciele, pedofile, itp.).

Dlatego też takie reakcje mogą wpływać na pogłębianie się niedostosowania społecznego - przy obecnej tendencji stosowania w stosunku do wielu sprawców czynów przestępczych różnego rodzaju kar wolnościowych i pracy z nimi w otwartym środowisku.

Wobec powyższego podstawowym celem dozoru/nadzoru nad skazanym jest - zapewne - szeroko rozumiana;

- resocjalizacja i wychowanie,
- rehabilitacja przestępcy - zmiana jego zachowania i akceptacja społeczna,
- udzielanie pomocy by mógł żyć zgodnie i godnie z pojętymi zasadami współżycia społecznego (terapia, leczenie, pomoc rzeczowa i materialna, itp.)

Obecnie - w związku z tym - istnieją w poszczególnych krajach jak i też w **POLSCE** różne modele kurateli z akcentami...

- diagnostycznymi,
- terapeutycznymi, wraz z opieką i poradnictwem psychologicznym i psychiatrycznym,
- wychowawczo - resocjalizacyjnym z uwzględnieniem różnego rodzaju form kształcenia i doksztalcania,
- kontrolnymi i profilaktycznymi.

Są też i kraje, w których pracownicy socjalni sprawują nadzory nad nieletnimi:

ANGLIA, HOLANDIA, SZKOCJA, WALIA,

Ale i są takie, gdzie nadzory/dozory sprawują służby kuratorskie – **POLSKA, WŁOCHY.**

Osoby pełniące funkcję kuratora społecznego/zawodowego winni posiadać stosowne wykształcenie i doświadczenie. Dlatego też do poszczególnej formy pracy wychowawczej zatrudnia się osoby o odpowiednim przygotowaniu – wykształceniu; psychologów, socjologów, pedagogów – nauczycieli czy też byłych funkcjonariuszy Policji.

Również duży nacisk kładzie się na osoby żyjące w danej miejscowości – środowisku, które to bardzo dobrze znają aktualne problemy środowiskowe i są one w stanie zrozumieć oczekiwania społeczne jak i oczekiwania osoby oddanej pod dozór/nadzór.

Od **kuratora społecznego** wymaga się, by cieszył się on zaufaniem i uznaniem w społeczności lokalnej z uwagi na swą pracę w tym i z tym środowiskiem. By cechował go entuzjazm dla tego rodzaju pracy, by miał czas na pracę i był dobrego zdrowia.

Odwołam się do USTAWY - „**o kuratorach sądowych**” (Dz. U. Nr 98, poz.1071, z 2001):

ART. 1 - Kuratorzy sądowi realizują określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczo - resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym, związane z wykonywaniem orzeczeń sądu.

ART.2 - Kuratorami sądowymi są:

1. zawodowi kuratorzy sądowi, zwani dalej „kuratorami zawodowymi”,
2. społeczni kuratorzy sądowi, zwani dalej „kuratorami społecznymi”.

ROZDZIAŁ 7 KURATORZY SPOŁECZNI

- ART. 84. 1. Do pełnienia funkcji kuratora społecznego może być powołany ten,
Kto - odpowiada warunkom określonym w art.5, ust.1, pkt. 1 – 3 :
- posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich,
  - jest nieskazitelnego charakteru,
  - jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków Kuratora,
- 2) posiada co najmniej wykształcenie średnie i doświadczenie w prowadzeniu działalności resocjalizacyjnej, opiekuńczej lub wychowawczej,
  - 3) złożył informację z KRAJOWEGO REJESTRU KARNEGO, która jego dotyczy,
2. Kuratora społecznego powołuje, zawiesza w czynnościach prezes sądu rejonowego na wniosek kierownika zespołu.

- ART. 87 1. Zakres zadań kuratora społecznego określa kierownik zespołu w porozumieniu z wyznaczonym kuratorem zawodowym, pod którego kierunkiem kurator społeczny ma pracować.
- 2 Liczba dozorów lub nadzorów sprawowanych przez kuratora społecznego nie powinna przekraczać 10.
1. Kuratorowi społecznemu w związku z wykonywaniem czynności zleconych przez sąd lub kuratora zawodowego przysługuje uprawnienie o którym mowa w art. 9.

W związku z wykonywaniem przez kuratora społecznego swoich obowiązków przysługują mu następujące uprawnienia:

- odwiedzanie w godzinach 07:00 - 22:00, osób objętych postępowaniem w miejscu ich zamieszkania lub pobytu,
- żądanie okazania przez osobę objętą postępowaniem dokumentu pozwalającego na stwierdzenie jej tożsamości,
- żądanie niezbędnych wyjaśnień i informacji od podopiecznych objętych dozorem lub inną formą kontroli zleconej przez sąd,
- przeglądanie akt sądowych i sporządzanie z nich odpisów w związku z wykonywaniem czynności służbowych oraz dostępu do dokumentacji podopiecznego i innych osób objętych postępowaniem,
- żądanie od POLICJI oraz innych organów lub instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, stowarzyszeń i organizacji społecznych

w zakresie ich działania, a także od osób fizycznych pomocy w wykonywaniu obowiązków służbowych.

- ART. 90 1. Prezes sądu rejonowego, na wniosek kierownika zespołu, ustala i przyznaje Kuratorowi społecznemu miesięczny ryczałt z tytułu zwrotu kosztów ponoszonych w związku ze sprawowanym przez niego nadzorem lub dozorem, płatny do dnia 20 każdego miesiąca.
2. Ryczałt za sprawowanie jednego dozoru wynosi od 2 - 4 % kwoty bazowej Ustalonej dla kuratorów zawodowych na podstawie przepisów o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej.

**KURATOR SPOŁECZNY JEST FUNKCJONARIUSZEM PUBLICZNYM
I Z TEGO WZGLĘDU JEST OBJĘTY OCHRONĄ PRAWNA**

- ART.115 & 13 KK

jak również ...

- ART. 222 & 1 KK - naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

zagrożenie karą grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 3,

- ART. 223 KK - czynna napaść na funkcjonariusza publicznego lub osobę przybraną mu do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

zagrożenie karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

- ART. 224 & 2 KK - zastosowanie przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej,

zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 3.

- ART.226 & 1 KK - znieważenie funkcjonariusza publicznego albo osoby przybranej mu do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

zagrożenie karą grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia

wolności do roku.

ART.228 & 1 KK - przyjęcie korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy lub żądanie takiej korzyści w związku z pełnieniem funkcji publicznej,

zagrożone karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

ART.228 & 4 KK - uzależnienie wykonywanie czynności służbowej, w związku z pełnieniem funkcji publicznej, od otrzymania korzyści majątkowych,

zagrożenie karą pozbawienia wolności od roku do lat 10.

ART.228 & 5 KK - przyjęcie korzyści majątkowych znacznej wartości lub jej obietnicy, w związku z pełnieniem funkcji publicznej,

zagrożenie karą pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

ART.231 & 1 KK - przekroczenie przez funkcjonariusza publicznego swoich uprawnień lub niedopełnienie obowiązków,

zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 3.

ART. 231 & 2 KK - przekroczenie przez funkcjonariusz publicznego swoich uprawnień lub niedopełnienie obowiązków w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej,

zagrożenie karą pozbawienia wolności do lat 10.

Cóż jednak zrobić, gdy ani KURATOR ani SAD swym autorytetem nie może pomóc dozorowanemu w realizacji zadań resocjalizacyjno - wychowawczych?

Nie należy zniechęcać się tym i nie zniechęcajmy się , bo tu można odwołać się do fragmentu utworu poetyckiego ks. Jana TWARDOWSKIEGO

„ SPRAWIEDLIWOŚĆ „

***„ ... Gdyby wszyscy mieli cztery jabłka,
Gdyby wszyscy byli silni jak konie,
Gdyby wszyscy byli bezbronni w miłości,
Gdyby każdy miał to samo
Nikt nikomu nie byłby potrzebny....”***

BIBLIOGRAFIA

1. BAŁANDYNOWICZ A. Probacja - wychowanie do wolności.
Primus 1996,
2. BAŁANDYNOWICZ A. Probacja - resocjalizacja z udziałem społeczeństwa,
Wyd. Prawo i Praktyka
Gospodarcza 2006 ,
3. BIELECKI E, Z problematyki resocjalizacyjnej,
KPSW Bydgoszcz 2005,
4. BOJARSKI T., SKRĘTOWICZ E. Teoretyczne i praktyczne problemy stosowania
Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich,
Wyd. UMS-C, Lublin
2001,
5. CZAPÓW CZ., JEDLEWSKI S. Pedagogika resocjalizacyjna.
PWN, W - wa 1971 ,
6. GROMEK K. Kuratorzy sądowi - komentarz do Ustawy z dnia
27 lipca 2001 roku.
W – wa 2002,
7. KOPEĆ - CHRUŚCICKA M. Kurator sądowy - zadania profilaktyczne w resocjali-
zacji.
WSzPS im.M.Grzego-
rzewskiej, W –wa 1984
8. PYTKA L. Pedagogika resocjalizacyjna. Wybrane zagadnienia te-
oretyczne, diagnostyczne i metodyczne.
Wyd.ASP W – wa 2000
9. ŚPIEWAK J. Kurator sądowy w postępowaniu karnym wykonaw-
czym - poradnik dla sprawującego dozory.
10. OSTRIHANSKA Z.
GRZESZCZUSZKIN A. Praca z indywidualnym przypadkiem w nadzorze
rodzinnym kuratora sądowego.
Norbertinum, Lublin
2000,
11. WIŚNIEWSKI T. Model kurateli sądowej w Polsce.
PWN.

AKTY PRAWNE

USTAWA z dnia 27 lipca 2001 roku „**O kuratorach sądowych**” (Dz.U Nr 98,
poz.1071, 2001),

ROZPORZĄDZENIE MS z dnia 12 czerwca 2003 roku „**W sprawach szczegółowego
sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych**”
(Dz.U Nr 112, poz.1064, 2003).